

**THE CONCEPT OF BOOK IN THE WORKS
OF CHILDREN'S LITERATURE: BOOK IN MINE
SOYSAL'S "EYVAH KİTAP"**

-A CORPUS LINGUISTICS STUDY-

Çocuk Yazını Eserlerinde Kitap Kavramı: Mine Soysal'ın

"Eyvah Kitap!" Adlı Eserinde Kitap

-Bir Derlem Araştırması^{1,2}

Ahmet Cihan BULUNDU³ & Bülent ÖZKAN⁴

Abstract

In this study, it is aimed to study the concept and uses of book in Mine Soysal's "Eyvah Kitap", a work of children's literature work, formally and contextually based upon the principles and methods of corpus linguistics and by this way to evaluate it in a qualitative and quantitative way. In the study in which the descriptive survey model is used, the linguistic methods were used to collect the data to enable the formal procedure. This work was firstly put in a form in which it could be tagged and marked by means of special software in computer environment and witness sentences, in which there are concept of book, were composed as lexical morpheme, noun phrase, verb, auxiliary verb, adverb, adjective and notes sections. After the composition, with the help of data formed in the notes section which makes content analysis possible, by way of witnessing, evaluation of the work was completed by creating topics as "What are the Familial, Environmental factors and the factors that develop out of and the Book content?". In the formal analyses, intensity/frequency of book and book related uses were observed as: In this work, which consists of 5828 different word-entries and 16267 total words, the first 3 words that were used most frequently, in co-occurrence or independently, with the word "book" were grammatical uses such as a: (339), many/much: (322) and too: (208) and this grammatical uses were followed by the word book: (190). When the different uses (lexical morphemes) of the word book are added to this number (book (accusative case), books (accusative case, plural), books, etc.), a total of 424 uses are found. When these uses are proportioned to the total vocabulary (16267), a rate of 3.83% is reached. In the sum of the first 10 uses (1913), a high rate (= 22.11%) is observed for the word book (423). In the contextual analysis, it has been observed that the students' thoughts about books and their wishes, and the situations they are in should be paid attention in this process.

Keywords: Children's literature, Corpus Linguistics, Mine Soysal, Eyvah Kitap.

¹ Bu çalışma, "Bir Özel Alan Derlemi Olarak Türk Çocuk Yazını Derlemi' ve Türk Çocuk Yazını Üzerine İleri Uygulamalar" adlı ve "TÜBİTAK-112K479" numaralı projenin altyapısından yararlanılarak oluşturulmuştur.

² Bu çalışma, 26-28 Ekim 2017 tarihinde Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen III. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

³ Arş. Gör., İnönü Üniversitesi, e-posta: acihan.bulundu@inonu.edu.tr

⁴ Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, e-posta: ozkanbulent@mersin.edu.tr

Özet

Bu çalışmada, bir çocuk yazını eseri olan Mine Soysal'ın "Eyvah Kitap!" adlı eserindeki kitap kavramının ve kullanımlarının görünümünün derlem dilbilim ilkelerinden ve yöntemlerinden yola çıkılarak biçimsel ve içeriksel olarak incelenmesi bu yolla da niceliksel ve niteliksel anlamda değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Betimsel tarama modelinin kullanıldığı çalışmada biçimsel yordamayı olanaklı kılabacak veriler derlem dilbilimsel yöntemlerle toplanmıştır. Söz konusu eser ilk olarak bilgisayar ortamında özel bir yazılım aracılığıyla etiketlenebilir ve işaretlenebilir duruma getirilmiş, kitap kavramının geçtiği tanık cümleler sözcük, isim tamlaması, fiil, ikincil fiil (fiilimsi), zarf, sıfat ve notlar bölümü olarak işlenmiştir. Derlem işleme sonucu notlar biçiminde oluşturulan verilerin içerik analizine de olanak sağlamasından hareketle, tanımlama yoluyla; Ailesel, çevresel ve kitap içeriğinden kaynaklanan faktörler nelerdir? başlıklı oluşturularak eserin değerlendirilmesi tamamlanmıştır. Biçimsel anlamda yapılan incelemelerde: 5.828 farklı sözcük ve 16.267 toplam sözcükten oluşan bu eserde "kitap" sözcüğü ile eşdizimli ya da bağımsız olarak en fazla kullanılan ilk 3 sözcük bir: (339), çok: (232) ve de: (208) gibi dil bilimsel kullanımlardır. Bu dil bilimsel kullanımların ardından kitap: (190) kullanımı gelmektedir. Kitap sözcüğünün farklı kullanımları (sözcükleri) da bu sayıya eklendiğinde (kitabı, kitapları, kitaplar vb.) toplamda 424 kullanım tespit edilmektedir. Eserin toplam söz varlığına (16.267) bu kullanımlar oranlandığında % 3,83 gibi bir orana ulaşılmaktadır. İlk 10 kullanımın toplamı (1.913) içerisinde ise kitap ile ilgili (423) = % 22,11 gibi yüksek bir oran gözlenmektedir. İçeriksel anlamda yapılan incelemelerde: Öğrencilerin kitaplar hakkındaki düşüncelerinin dikkate alınmasının, ilgilerinin, isteklerinin ve içinde buldukları durumlarının bu süreçte önemsenmesi gerektiği görülmüştür. Bunlardan birinin ya da birkaçının dikkate alınmamasının öğrencinin kitap okuma davranışında azalma hatta son bulma durumunu ortaya çıkaracağı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk yazını, Derlem dilbilim, Mine Soysal, Eyvah Kitap.

GİRİŞ

Çocuk Yazını

Temeline çocuk gerçekliğini alan çocuk yazını; oluşturulan eserler, gösterilen yaklaşımlar ve yapılan tüm değerlendirmeler bakımından çocuk, çocukluk ve çocuğa yönelik kavramlarından hareket etmeyi bir gereklilik olarak gören çocuğa temelden okuma sevgisi ve buna koşut olarak estetik de dâhil birçok yetiyi, yeteneği kazandırmayı amaçlayan bir alandır (Bulundu, 2016).

Çocukların kitap okuma alışkanlığı kazanabilmesi ya da kazanamaması üzerinde küçük yaşlardan itibaren çeşitli etkenlerin söz konusu olduğu bilinmektedir. Bu etkenlerden en önemlisi anne-babanın ve çevrenin çocuğa ve çocuğun kitap okuyup-okumamasına karşı sergilemiş oldukları yaklaşımları ve etkileridir.

Sever (2012: 17)'e göre; "Çocuk edebiyatı (yazını) erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır."

Okul öncesi dönemden itibaren anne, baba ve çocuk arasında kitap okuma aracılığıyla fiziksel ve duyuşsal bir yakınlaşma söz konusu olmaktadır; Bu yakınlaşma ilk olarak çocuğun, anne ve babanın okuduğu kitapların resimlerine bakmasıyla başlar, zamanla kitaba karşı oluşan sevgiye dönüşür ve tüm bunlar olurken de çocuğun okuma-konuşma kurallarını edinmesi ve dilin inceliklerini sezmesi de gerçekleşmeye başlar (Sever, 2003).

Çocuk kitaplarının; çocuğun bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişim sürecindeki etkililiğini belirten Sever (1995: 14), çocuk kitaplarının okuldaki eğitim-öğretim işlevini bütünlemesinin de beklendiğini ifade ederek çocuk kitaplarının tüm bu önemli görevleri yerine getirebilmesi için ise yapısal ve eğitsel özelliklerle donatılmasının gerekliliğini vurgulamıştır.

Nas (2002: 76)'a göre; çocuklar için yazılan eserlerde kullanılan dil; çocuğun dil ve düşünce gelişimine uygun olmalıdır, çocuğun sözcük dağarcığını geliştirmelidir, anlatımı

ilgiyi diri tutacak şekilde akıcı ve canlı olmalıdır; eserde yalın, arı, duru ve açık bir dil tercih edilmelidir.

Güleryüz (2006) çalışmasında sözcük dağarcığını etkin ve edilgin olarak iki bölümde ele almıştır; etkin sözcük dağarcığının bireylerin günlük yaşamda kullandığı sözcüklerden oluştuğunu ifade etmiştir.

Çocuklar için oluşturulacak eserler birçok etken göz önünde bulundurularak ve bunlara dikkat edilerek hazırlanmaktadır. Eserlerin kalitelerinin yüksek olması her biri kendi içerisinde önemli olan çeşitli etkenlere bağlıdır. Eserlerde kullanılan söz varlığı unsurlarının çocuklara düzeyssel olarak hitap edip etmemesi diğer etkenlere oranla daha büyük bir öneme sahiptir.

Özkan (2014)'a göre; çocuk yazını için yapılan çalışmalarda hedef grubun özelliklerine göre sözlükler oluşturulmalıdır, dil öğretiminde öncelikler belirlenmelidir, okunabilirlik, yaşa uygunluk, sözcüksel çeşitlilik, sözcükbirimsel, sözdizimsel ve kavramsal örüntüler gibi durumlar da göz önüne alınmalıdır. Çocuk yazını için oluşturulan eserler belirli konuların tekrarı olmaktan çıkmalıdır. Bunu yapmak içinse derlemlerden yararlanılmalıdır.

Derlem Dilbilim ve Uygulamaları

Derlem dilbilim (corpus linguistics) çalışmaları, 1960'lı yıllardan itibaren önem kazanmaya başlamıştır; günümüzde ise çeşitli yöntemler etrafında hızlı bir şekilde gelişmektedir.

Doğal Dil İşleme (DDİ) olarak da adlandırılan bilgisayarlı dilbilim, derlem adı verilen dil örnekçelerini temel alarak, uygulamalı dilbilimin (applied linguistics) paralelinde, başta sözlükbilim olmak üzere dilbilgisi, ağız, çeviri bilim, tarihsel dilbilgisi ve dilsel değişim, dil öğrenimi ve öğretimi, anlambilim, kullanımbilim, sosyo-dilbilim, söylem çözümlemesi, biçimbilim ve yazınbilim çalışmalarında yoğunlukla kullanılmaktadır (McEnery ve Kennedy'den akt. Özkan, 2013, ss. 152).

Özkan (2010)'a göre; bilgisayar aracılığıyla dile ait olan verilerin işlenmesinin yöntemsel olarak ortaya çıkardığı olumlu sonuçlar dilbilimin çalışma alanlarında belirgin olarak görülebilmektedir. Zamanla yaygınlaşma alanını genişleten bilgisayarlı dil çalışmaları, sözlükbilim (lexicology), biçimbilim (morphology), sesbilim (phonology), makineli çeviri (machine translation), anlambilim (semantic) vb. dilbilim alanlarında kendini hissettirmektedir.

"Batıda benzer örnekleriyle sıklıkla karşılaştığımız DDİ çalışmalarının paralelinde Türkçe için yapılmış çalışmalara derlem oluşturma, makineli çeviri, sözlükbilim, biçimbilim, sesbilim ve anlambilim gibi uygulama alanları açısından baktığımızda karşımıza çıkan belli başlı örnekleri şu şekilde sıralayabiliriz: Derlem oluşturmakla ilgili çalışmalardan en önemlisi Yeşim Aksan'ın yürütücüsü olduğu TÜBİTAK ve DPT tarafından desteklenen 50 milyon sözcüklük, 1990-2008 dönemini içeren, %95 yazılı, %5 sözlü dil verisinden oluşan; sözcük türü etiketlemesi yapılmış; bağlam içinde anahtar sözcük gösterebilen ve istatistik bilgi sunabilen Türkçe Ulusal Derlemi'dir." (<http://tudd.org.tr/index.php>). Özkan (2010: 52)"

Derlem dilbilim çalışmaları için birliktelik kullanımları ve eşdizimli yapıların belirlenmesi de çok önemlidir; her ne kadar birliktelik kullanımı (co-occurrence), eşdizimlilik (collocation) için ön koşul durumundaysa da bunların farkları uygulamada ortaya çıkmaktadır (Özkan, 2007).

AMAÇ

Bu çalışmada, Mine Soysal'ın "Eyvah Kitap!" adlı eserinde bulunan kitap kavramının ve kullanımının biçimsel ve içeriksel anlamda incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda;

1. Eserde *kitap* kavramının biçimsel olarak görünümü nasıldır?
 - a. Sözbiçimi açısından görünümü nasıldır?
 - b. Fiillerle kullanımı açısından görünümü nasıldır?
 - c. İkincil fiillerle kullanımı açısından görünümü nasıldır?
 - d. Sıfatlarla kullanımı açısından görünümü nasıldır?
 - e. Tamlamalarla kullanımı açısından görünümü nasıldır?
 - f. Zarflarla kullanımı açısından görünümü nasıldır?
 - g. Çocukta bazı etkenler nedeniyle (aile, okul çevresi ve kitap içeriği) kitap okumaya karşı oluşan tutum ve bu etkenler açısından genel görünüm nasıldır?
2. Kitabın içeriksel anlamda görünümü nasıldır? (Eserde, öğrencilerin kitap algıları üzerinde etkili olan olumlu-olumsuz faktörler nelerdir?)
 - a. Ailesel (anne, baba, abla, dayı, enişte, abi ve anne-baba) faktörler nelerdir?
 - b. Çevresel (öğretmen, sınıf arkadaşı, yazar) faktörler nelerdir?
 - c. Kitap içeriğinden kaynaklanan faktörler nelerdir?

SINIRLILIKLAR

Bu çalışma, Mine Soysal'ın 2006 yılında ilk baskısı yayımlanan "Eyvah Kitap!" adlı eseriyle sınırlı tutulmuştur.

YÖNTEM

Araştırmanın yöntem kısmı; araştırmanın modeli, veri toplama süreci ve veri toplama araçları ile bulgular, sonuç ve öneriler başlıklarını içermektedir.

Araştırmanın Modeli

Eyvah Kitap! adlı eserdeki kitap kavramının biçimsel-içeriksel görünümünün ve çocukta oluşan kitap algısının niceliksel/niteliksel anlamda incelenmesini amaçlayan bu çalışma, betimsel tarama modeliyle oluşturularak derlem dilbilim (corpus linguistics) ilke ve yöntemleri düzeneklerine uygun olarak çeşitli yazılımlar temelinde içerik analizi biçiminde gerçekleştirilmiştir. Betimsel yöntem farklılık ya da ilişki bulmayı amaçlamayan, yalnızca olanı olduğu gibi belirlemeye çalışan bir araştırma yöntemidir (Erkuş, 2009: 93).

Veri Toplama Süreci ve Veri Toplama Araçları

Betimsel tarama yönteminin kullanıldığı çalışmada söz konusu eser ilk olarak bilgisayar ortamında etiketlenebilir ve işaretlenebilir duruma getirilmiş, *kitap* kavramının geçtiği tanık cümleler geliştirilen özel yazılımlarla *sözbiçim*, *isim tamlaması*, *fiil*, *ikincil fiil (fiilimsi)*, *zarf*, *sıfat* ve *notlar* bölümü olarak işlenmiş; ikinci aşamada ise *notlar* adı verilen bölümden ve kitabın genelinden hareketle çocuktaki kitap algısı değişik yönlerden irdelenerek tanımlama yoluyla desteklenmiştir

(<http://turkcederlem.mersin.edu.tr/cocuk/>).

BULGULAR

1. Kitap Kavramının Biçimsel Anlamda Görünümü

a) Sözbiçim Açısından Görünüm

Tablo 1. *Eyvah Kitap!* Eserinde Sözbiçim Açısından Görünüm

kitap: (190)	kitabım: (2)
kitabı: (53)	kitaba: (2)
kitapları: (44)	kitaptır: (1)
kitaplar: (32)	kitapsız: (1)
kitabını: (16)	kitaplıkları: (1)
kitabın: (9)	kitaplığından: (1)
kitapta: (8)	kitaplığımdaki: (1)
kitaptı: (6)	kitaplı oda: (1)
kitapların: (6)	kitaplarıyla: (1)
kitaplarla: (5)	kitaplarınızı: (1)
kitaplardan: (5)	kitaplarınız: (1)
kitapla: (5)	kitaplarından: (1)
kitaplık: (4)	kitaplarında: (1)
kitaplarını: (4)	kitaplarımızı: (1)
kitaplığındaki: (3)	kitaplardır: (1)
kitaplarının: (3)	kitaplardı: (1)
kız kitabı: (3)	kitaplarda: (1)
kitaptan: (2)	kitapçada: (1)
kitaplıkta: (2)	kitap okuma: (1)
kitaplığında: (2)	kitapkurdu: (1)
kitaplarımız: (2)	kitabınız: (1)
kitaplara: (2)	kitabımı: (1)
kitap fuarı: (2)	Günüşiği Kitaplığı: (1)
kitabının: (2)	

Tablo 1 incelendiğinde; *Eyvah Kitap!* eserinde kitapla ilgili 47 farklı görünümde geçen toplam 436 kullanım içerisinde ilk 10 sözbiçimin: *kitap*: (190), *kitabı*: (53), *kitapları*: (44), *kitaplar*: (32), *kitabını*: (16), *kitabın*: (9), *kitapta*: (8), *kitaptı*: (6), *kitapların*: (6) ve *kitaplarla*: (5) sözcüklerinin olduğu görülmektedir. Kitap kavramının cümleler içinde en fazla kök biçimiyle kullanıldığı öteki kullanımlarda ise genellikle aitlik ve tamlayan-tamlanan ile ilgili kullanımların olduğu görülmektedir. Tabloda, 3 kez “*kız kitabı*” kullanımı görülmektedir. Bu kullanım, kitap okuyan kişinin (erkek) okuma davranışında olumsuz bir tutum oluşturabilecek bir içeriğe sahiptir. Kitapla ilgili olan tablodaki 47 sözcükbiçiminin 19’unda çoğul eklerinin kullanıldığı görülmektedir; Bu durum kitapla ilgili düşüncelerin genel anlamda “*kitaplar*” kelimesi kullanılarak sunulduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Öğrenci kitapla ilgili düşüncesini genellemelerle dile getirmektedir ve belli bir kitaba bağlı kalmadan bunu yapmaktadır. Öte yandan *kitapkurdu* kelimesi metinde bir defa geçmektedir ve metinde çok kitap okuyan anlamında kullanılmaktadır. Bu noktada ilgi çekici olan, *kitapkurdu* diye tabir edilen kişinin öğrenci değil de öğrencinin annesi olmasıdır.

b) Fiil Kullanımı Açısından Görünüm**Tablo 2.** *Eyvah Kitap!* Eserinde Fiil Kullanımı Açısından Görünüm

oku- : (88)	geri götür- : (1)
okuma- : (18)	oku-/sev- : (1)
sev- : (10)	nefret et- : (1)
iste- : (9)	mutlu ol- : (1)
ol- : (6)	meydanı bırak- : (1)
okuyabil- : (6)	kurul- : (1)
al- : (6)	kullan- : (1)
ver- : (5)	koyul- : (1)
bul- : (5)	konusuna tak- : (1)
seç- : (4)	kızlar oku- : (1)
san- : (4)	kız- : (1)
gerek- : (4)	keyif yap- : (1)
söyle- : (3)	kenara koy- : (1)
merak et- : (3)	karıştıradur- : (1)
göster- : (3)	karıştır- : (1)
getir- : (3)	kal- : (1)
bak- : (3)	iyi git- : (1)
zorunda ol- : (2)	iyi bil- : (1)
sevme- : (2)	isteme- : (1)
koy- : (2)	internet sitelerinden özet indirme- : (1)
iyi gel- : (2)	in- : (1)
inandır- : (2)	imzalat- : (1)
git- : (2)	imzala- : (1)
eline al- : (2)	ilgi çek- / oku- : (1)
ele tutuştur- : (2)	ikna et- : (1)
düşün- : (2)	ikna edebil- : (1)
dur- : (2)	için baskı yap- : (1)
diz- : (2)	hoşlanma- /oku- : (1)
değiştirt- : (2)	hevesli ol- : (1)
de- : (2)	hatırlama- : (1)
çıkart- : (2)	hakkında konuş- : (1)
çalış- : (2)	haber ver- : (1)
başla- : (2)	güvende hisset- : (1)
anlat- : (2)	göz önüne gel- : (1)
adı ver- : (2)	görme- : (1)
zorunda olma- : (1)	gönder- : (1)
zamanın nasıl geçtiğini anlama- : (1)	geriye kal- : (1)
zamanın farkına varama- : (1)	geçir- : (1)
zaman kal- : (1)	etiket tak- : (1)
zaman geçir- : (1)	et- : (1)
yolla- : (1)	düzenlen- : (1)
yetme- : (1)	duy- : (1)
yaz- : (1)	dön- : (1)
yarım bırak- : (1)	dolup taş- / yeri garantile- : (1)
yarat- : (1)	tuttur- : (1)
yapma- : (1)	diye diret- : (1)
uzaklaştır- : (1)	diye burna daya- : (1)

tuhaf bul- : (1)	diren- : (1)
ışık tut- : (1)	ders geç- : (1)
taşıyabil- : (1)	deneyebil- : (1)
tak- : (1)	dene- : (1)
söyleme- : (1)	çok iyi hisset- : (1)
sor- : (1)	çekin- : (1)
sıkıntı verme- : (1)	ceza yönt. olar. kullan- : (1)
sıkıl- : (1)	büyü- : (1)
sık- : (1)	böyle yap- : (1)
sev- (1)	boşuna ver- : (1)
sevme- : (1)	bizi boz- : (1)
sevmediğini san- : (1)	bitirme- : (1)
sev-/hoşlanma- : (1)	bitir- : (1)
sev- /okuyama- /sıkıl- : (1)	birini seç- : (1)
seçmede ısrar et- : (1)	bir şey öğretmeye çalışma- : (1)
ayıl- : (1)	bir solukta bitir- : (1)
sayfa sayılarına bak- : (1)	bilme- : (1)
satın al- : (1)	bil- : (1)
öyle olma- : (1)	birak- : (1)
ötekine geç- : (1)	bekle- : (1)
öner- /oku- : (1)	başbaşa kal- : (1)
öner- : (1)	basıl- : (1)
öne koy- : (1)	bak- /okuyama- : (1)
öğren- : (1)	ayrı poşetlere koy- : (1)
olabil- : (1)	atlat- : (1)
okuyama- /bırak- : (1)	arası ol- : (1)
okuyama- : (1)	arası iyi ol- : (1)
okutama- : (1)	anlaş- : (1)
okut- : (1)	alma- : (1)
okunması isten- : (1)	alıp eline tutuştur- : (1)
okunma- : (1)	alama- : (1)
okumaz gibi etiket tak- : (1)	adını ver- : (1)
anlat- : (1)	açıl- : (1)

Tablo 2 incelendiğinde; *Eyvah Kitap!* eserinde kitapla ilgili 160 farklı görünümde geçen toplam 341 fiil içerisinde kullanımı en sık olan ilk 10 fiilin *oku-* : (88), *okuma-* : (18), *sev-* : (10), *iste-* : (9), *ol-* : (6), *okuyabil-* : (6), *al-* : (6), *ver-* : (5), *bul-* : (5), *seç-* : (4) olduğu görülmektedir. *Oku-* ve *okuma-* fiillerinin en çok kullanılan fiil oldukları ve birbirlerinin zıttı duyguları çağrıştırdıkları düşünüldüğünde diğer kullanımlara göre daha fazla kullanıma sahip olması normal karşılanabilir. Aynı zamanda günlük yaşamda kitap okumanın ve okumamanın yansımasının bu yönde olduğu sonucu da buradan çıkarılabilmektedir. Öte yandan; *sev-* : (10), *iste-* : (9), *merak et-* : (3), *zamanın nasıl geçtiğini anlama-* : (1), *zamanın farkına varama-* : (1), *yüreğe aynı elle dokun-* : (1), *topluma ışık tut-* : (1), *sev-/hoşlanma-* : (1), *öner-/oku-* : (1), *öner-* : (1), *oku/sev-* : (1), *mutlu ol-* : (1), *keyif yap-* : (1), *iyi git-* : (1), *iyi bil-* : (1), *ikna et-* : (1), *ikna edebil-* : (1) *hevesli ol-* : (1), *güvende hisset-* : (1), *çok iyi hisset-* : (1), *bir solukta bitir-* : (1) ve *arası ol-* : (1) fiilleri kitaba ve kitap okumaya karşı olumlu anlamlar çağrıştırmakla; *yetme-* : (1), *sıkıl-* : (1), *sık-* : (1), *okuyama-* : (1), *okutama-* : (1), *okunma-* : (1), *ceza yönt. olar. kullan-* : (1), *bak-/okuyama-* : (1), *alama-* : (1) fiilleri ise olumsuz anlamlar çağrıştırmaktadır. Bir başka önemli nokta ise “*kızlar oku-, internet sitelerinden özet indirme-, ceza yönt. olar. kullan-*” gibi söyleyişlerin

metinde yer almasıdır. “Kitabı kızlar okur” biçimindeki yaklaşım kitap okuma davranışı (erkek) üzerinde olumsuz etki oluşturabilecek bir tutumdur. “Ceza yöntemi olarak kullanmak” kesin olarak olumsuz tutum oluşturacak bir davranıştır. “İnternet sitelerinden özet indirmek” ise son zamanlarda yaygın olarak tercih edilen ve kitap okuma alışkanlığını yok etmekteki etkisi tartışılmayacak derecede fazla olan bir yönelimdir; daha kötü olanı ise öğrencilerin bu hazıra konmacı anlayışı diğer durumlar için de genel anlamda sergilemeleridir.

c) İkincil Fiil (Fiilimsi) Kullanımı Açısından Görünüm

Tablo 3. *Eyvah Kitap!* Eserinde İkincil Fiil Kullanımı Açısından Görünüm

oku-: (64)	konuşabil-: (1)
seç-: (3)	iste-: (1)
öner-: (2)	hakkında konuş-: (1)
okuma-: (2)	göz at-: (1)
al-: (2)	gerek-: (1)
zevk al-: (1)	gel-: (1)
vazgeçir-: (1)	eşikten geç-: (1)
taşı-: (1)	eline al-: (1)
sürekli soru sor-: (1)	ele al-: (1)
sık-: (1)	düşün-: (1)
sevme-: (1)	çıkart-: (1)
reddet-: (1)	bitiriver-: (1)
ol-: (1)	bitir-: (1)
okuyor ol-: (1)	armağan edil-: (1)
okuyabil-: (1)	alıp imzalat-: (1)
okurken-: (1)	alıp getir-: (1)
okumayı sev-: (1)	adı ilginç gel-: (1)
okumanın yet-: (1)	aç-: (1)
odaya git-: (1)	

Tablo 3 incelendiğinde; *Eyvah Kitap!* eserinde kitapla ilgili 37 farklı görünümde geçen 105 ikincil fiil (fiilimsi) içerisinde kullanımı en sık olan ikincil fiilin *oku-*: (64) olduğu görülmektedir; sonraki ikincil fiiller ise çok az kullanıma sahiptir. Bunlar; *seç-*: (3), *öner-*: (2), *okuma-*: (2), *al-*: (2), *zevk al-*: (1), *vazgeçir-*: (1), *taşı-*: (1), *sürekli soru sor-*: (1), *sık-*: (1), *sevme-*: (1), *reddet-*: (1), *ol-*: (1) ve *okuyor ol-*: (1) ikincil fiilleridir. Bunların fiillerle birliktelik (co-occurrence) kullanımları düşünüldüğünde, verilerin anlamlılığı daha da artmaktadır. Örneğin; *kitap okumayı (sev-/sevme-)* bu durumu daha net bir şekilde ortaya koymaktadır. “Kitap okumayı sevmek ve sevmemek” birliktelik (co-occurrence) kullanımına örnek olarak verilebilir.

d) Sıfat Kullanımı Açısından Görünüm

Tablo 4. *Eyvah Kitap!* Eserinde Sıfat Kullanımı Açısından Görünüm

bu: (13)	eski: (1)
o: (12)	eski dönemleri anlatan kalın bir: (1)
bir: (11)	evin yakınındaki: (1)
iki: (10)	fantastik: (1)
başka: (6)	fantastik edebiyatın temel taşı: (1)
üç: (5)	fasarya: (1)
şu: (4)	gerçek: (1)

bazı: (3)	her iki: (1)
her: (3)	her istediğimiz: (1)
istediği: (3)	herkesin kullanabileceği: (1)
iyi: (3)	heyecan dolu güzel bir: (1)
beşinci: (2)	heyecan ve gizem dolu: (1)
birkaç: (2)	hoşlanacağım başka bir: (1)
güzel bir: (2)	hoşlanmayacağımız: (1)
hangi: (2)	hoşuma giden bir: (1)
kendime seçtiğim: (2)	iki şiir: (1)
müthiş: (2)	ikinci: (1)
nasıl: (2)	ilginç: (1)
o iğrenç: (2)	ilk: (1)
okuyamadığın bir: (2)	istediğimiz: (1)
ancak bir buçuk ayda bitirebileceğim kadar: (1)	istemediğim: (1)
anlaşmadan sonra ilk okuduğum/güzel: (1)	kalmı: (1)
anneme seçtiğim: (1)	koca: (1)
annemin sözünü ettiği: (1)	koskoca bir: (1)
aynı: (1)	kütüphaneden aldığı: (1)
az: (1)	mesleki: (1)
başka bir: (1)	o kalınlıkta: (1)
başladığım her: (1)	o sıkıcı: (1)
beğendiği: (1)	okuduğum: (1)
belli bir tür: (1)	okuduğum ikinci: (1)
benim okuduğum: (1)	okuduğum zamanlar: (1)
berbat: (1)	okuduğumuz bir: (1)
beş yüz: (1)	okudukları bir: (1)
bilim kurgu/fantastik: (1)	okumam gereken her: (1)
bir çocuk: (1)	okumamız gereken onca: (1)
bir sürü yeni: (1)	okuman gereken her: (1)
bir şey: (1)	okunmayı bekleyen bir sürü: (1)
bir tek: (1)	okuyacağın: (1)
bir ya da iki: (1)	on beş: (1)
birazı salona birazı odalara yayılmış ciddi bir: (1)	on dört: (1)
birtakım: (1)	onca: (1)
bu iki: (1)	ödev verilen: (1)
bu kadar: (1)	önemli: (1)
bu kadar çeşitli: (1)	resimli bir öykü: (1)
bu kadar çok sayfalı: (1)	sevmediğim: (1)
sevdiğimiz: (1)	sevmeyeceğiniz: (1)
büyük: (1)	sıkıcı: (1)
büyük bir: (1)	son: (1)
büyülü: (1)	şu duvarları kaplayacak: (1)
ciciler/kötüler: (1)	şu tuğla gibi ağır: (1)
cilt cilt: (1)	şuradaki: (1)
doğru dürüst: (1)	tuhaf bir: (1)
eğlenceli: (1)	uzun: (1)
elimdeki: (1)	üçüncü: (1)
elime aldığım: (1)	yeni: (1)
en kalınından üç: (1)	

Tablo 4 incelendiğinde; Eyvah Kitap! eserinde kitapla ilgili 111 farklı görünümde geçen 185 sıfat içerisinde en sık kullanım *bu*: (13) sıfatında görülmektedir. Diğer en sık kullanımlar; *o*: (12), *bir*: (11), *iki*: (10), *başka*: (6), *üç*: (5), *şu*: (4), *bazı*: (3), *her*: (3) ve *istediği*: (3) şeklindedir. Bunların dışında, *ciciler/kötüler*: (1), *fasarya*: (1) ve *hazinedir*: (1) gibi kullanımlarda kitap bir şeye benzetilmiştir. Ayrıca doğrudan duyguları yansıtan; *müthiş*: (2), *o iğrenç*: (2), *berbat*: (1), *eğlenceli*: (1), *heyecan ve gizem dolu*: (1), *sevmediğim*: (1), *sıkıcı*: (1) ve *şu tuğla gibi ağır*: (1) benzeri kullanımların da olduğu görülmektedir.

e) İsim Tamlaması Kullanımı Açısından Görünüm

Tablo 5. *Eyvah Kitap!* Eserinde Tamlama Kullanımı Açısından Görünüm

kitabın yeri: (3)	kitap fuarı: (1)
yazarın kitabı: (2)	kitap konusu: (1)
senin istediğin kitabı: (1)	kitap listesi: (1)
Harry Potter kitabı: (1)	kitap okuma hakkı: (1)
Annemin babamın ve ağabeyimin kitapları: (1)	kitap okuma konusu: (1)
öğretmenimizin önerdiği kitabı: (1)	kitap okuma ödevleri: (1)
onun kitabı: (1)	kitap okumamın etkisi: (1)
benim kitabım: (1)	kitap okuru: (1)
birbirinizin kitapları: (1)	kitap ödevi: (1)
annemin kitabını: (1)	kitap pazarlığı: (1)
annemin kitaplığı: (1)	kitap sayısı: (1)
kitap işi: (1)	kitap stantları: (1)
çocuk kitapları: (1)	kitap üzeri: (1)
annemin kitaplığındaki kitabı: (1)	kitaplar hakkındaki düşünceler: (1)
beyefendinin kitap okuması: (1)	kitaplardan biri: (1)
çocuk kitabı: (1)	kitaplardan birini: (1)
çocuk kitapları: (1)	kitapların adı: (1)
çocuklarının/öğrencilerinin kitap okuması: (1)	kitapların adlarını: (1)
gezi ve anı kitaplarıyla: (1)	kitapların altı: (1)
Günüşiği Kitaplığı Yayınevi: (1)	kitapların birini: (1)
Harry Potter kitapları: (1)	kitapların çoğu: (1)
herkesin kitabını: (1)	kitapların yazarları: (1)
kardeşimin/benim/ders kitaplarımız: (1)	kitaplarından biri: (1)
kitabın yazıları: (1)	kitaplarının sayısı: (1)
kitabın okuyucusu: (1)	kitaplarının torbası: (1)
kitabın ikisini: (1)	kitaplı oda hapsi: (1)
kitabın adı: (1)	kitaplık projesi: (1)
kitabın her tarafı: (1)	senin kitabın: (1)
kitabını seçme ayrıcalığı: (1)	şiir kitabının adı: (1)
kitabının adı: (1)	şiir kitabı: (1)
kitap adını: (1)	şiir kitabını: (1)
kitap adı: (1)	tatil kitaplarımız: (1)
kitap adları : (1)	Tolga'nın Sinan'ın kitaplıkları: (1)
kitap başı: (1)	

Tablo 5 incelendiğinde; *Eyvah Kitap!* eserinde kitapla ilgili 67 farklı görünümde geçen 70 tamlama kullanımı olduğu görülmektedir. Bunların içerisinde kullanımı en sık olan

taamlamaların *kitabın yeri*: (3) ve *yazarın kitabı*: (2) olduğu görölmektedir. Sonraki kullanımlar ise metin içerisinde 1'er kez yer almıştır. Bu taamlamalar içerisinde *kitaplı oda hapsi* şeklinde geçen taamlamanın ailenin aslında kitap okuma üzerinde ne kadar belirleyici olduğunun da aynı zamanda göstergesidir. Düşünölmesi gereken diğer bir durum ise bu hapis karşısında çocukta oluşabilecek kitap algıları ve bunun kitap okuma üzerindeki olumsuz etkileridir.

f) Zarf Kullanımı Açısından Görünüm

Tablo 6. *Eyvah Kitap!* Eserinde Zarf Kullanımı Açısından Görünüm

çok: (25)	deli gibi: (1)
hiç: (6)	doğrudan: (1)
birden: (4)	durmadan: (1)
en: (4)	elli lira: (1)
hemen: (4)	en çok: (1)
daha çok: (3)	farklı bir sırayla/yeniden: (1)
sürekli: (3)	geceleeri: (1)
zorla: (3)	geçen gün: (1)
artık: (2)	gelecek yıl: (1)
bile: (2)	her hafta: (1)
gerçekten: (2)	her zaman: (1)
güç bela: (2)	heyecanla: (1)
hep: (2)	istediği biçimde: (1)
gereğinden fazla: (1)	kendime göre: (1)
adam gibi: (1)	keyifle: (1)
anlata anlata: (1)	korkusuzca: (1)
arada sırada: (1)	mindere dayayarak: (1)
asla: (1)	ne kadar: (1)
aynı zevkle: (1)	neden: (1)
az/hiç: (1)	neredeysel hiç: (1)
azıcık: (1)	neşeyle: (1)
başka bir zaman/tekrar: (1)	önce: (1)
baştan: (1)	öyle: (1)
bayıla bayıla: (1)	para karşılığında: (1)
bazı akşamlar: (1)	paşa paşa: (1)
belki: (1)	pazar günü: (1)
bir kerecik: (1)	pek: (1)
biraz fazla: (1)	severek: (1)
birkaç günde: (1)	son zamanlarda: (1)
bu denli: (1)	sonunda: (1)
çok daha: (1)	şöyle: (1)
çok sık: (1)	tatilde: (1)
çok yararlı: (1)	üç ayda: (1)
çok yavaş: (1)	yılda bir kez: (1)
çok zor: (1)	yıllardır: (1)
çok/zoraki: (1)	yine: (1)
daha: (1)	yirmi lira: (1)
daha çok erken: (1)	zaman zaman: (1)

Tablo 6 incelendiğinde; *Eyvah Kitap!* eserinde 76 farklı görünümde geçen 124 zarf kullanımının olduğu görülmektedir. Bu kullanımlar içerisinde; *çok*: (25), *hiç*: (6), *birden*: (4), *en*: (4), *hemen*: (4), *daha çok*: (3), *sürekli*: (3), *zorla*: (3), *artık*: (2) ve *bile*: (2) gibi kullanımlar eserde en fazla yer alanlardır. Eserde *çok* kelimesinin en fazla kullanılmış olması ailelerin ve öğrencilerin anlatımlarını bu yolla güçlendirmeyi seçtiklerinin bir göstergesidir.

Sayfa 38: (Ahmet - Duyulursa Karizmam Çizilir) "Dayım, benim "kendime göre" kitap okuduğumu söyler. İnsanlara **çok** kitap okur, az kitap okur ya da hiç okumaz gibi etiket takmak doğru değilmiş. Bu yüzden, az kitap okuduğum için şikâyet eden öğretmenlerime iki çift lafı varmış. Annem, o böyle deyince, çok kızıyor. Hemen, "Sen ne bilirsin eğitimi, ukala?" diye çıkışıyor ona."

g) Çocukta Bazı Etkenler Nedeniyle (Aile, Okul Çevresi ve Kitap İçeriği) Kitap Okumaya Karşı Oluşan Tutum ve Bu Etkenler Açısından Genel Görünüm

Tablo 7. *Eyvah Kitap!* Eserinde Değişik Etkenler (Aile, Okul Çevresi ve Kitap İçeriği) Nedeniyle Oluşan Durumlar Açısından Görünüm

istenilen: (33)	etkisi görülen: (1)
yakınılan: (21)	genelde yapılan: (1)
açıklama: (16)	gerekli olan para: (1)
açıklanan: (13)	heveslenen: (1)
beğenilen: (9)	hoşlanılmayan: (1)
sıkılınan: (7)	istenilmeyen tür: (1)
sanılan: (5)	isteyen: (1)
sevilen: (5)	kızlar okur: (1)
benzetilen: (4)	kitap sevgisi: (1)
sorgulanan: (4)	korkulan: (1)
aktarılan: (3)	kullanılan: (1)
alışılan: (3)	memnun olunan: (1)
görüş bildirilen: (3)	ödüllendirilen: (1)
tercih edilen: (3)	öncelenen: (1)
etkisinde kalınan: (2)	övünülen: (1)
faydası görülen: (2)	özenilen: (1)
gerek duyulan: (2)	özet bul-: (1)
ilgilenilen: (2)	özet indirmek: (1)
öngörülen: (2)	özet indirmek/açıklama: (1)
yalanlanan: (2)	pişman olunan: (1)
alışkanlığın terki: (1)	sabredilen: (1)
anlaşılamayan: (1)	sevilmeyen: (1)
birakılan: (1)	sığınılan: (1)
çaba sarf edilen: (1)	yanlışlanan: (1)
çekinilen: (1)	yetkinlik: (1)
eleştirilen: (1)	zorunluluk: (1)
etkide bulunan: (1)	

Tablo 7 incelendiğinde; *Eyvah Kitap!* eserinde 53 farklı görünümde geçen 173 tutum arasında; *istenilen*: (33) durumunun en fazla yer aldığı göze çarpmaktadır. Ardından; *yakınılan*: (21), *açıklama*: (16), *açıklanan*: (13), *beğenilen*: (9), *sıkılınan*: (7), *sanılan*: (5), *sevilen*: (5), *benzetilen*: (4), *sorgulanan*: (4) ve *aktarılan*: (3) gibi durumların geldiği görülmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken şey bu durumların hem çocuğa göre hem

de diğer bütün etkenlere göre oluştuğudur. *İstenilen, yakınılan ya da açıklama* çocuğa göre anne-babaya göre ya da herhangi bir unsura göre oluşmuştur.

Sayfa 34: (Özge - Şimdi Keyfim Tıkırında) "Evide annem, okulda sınıf öğretmenim, "Aman, sakın! Kitap yarım bırakılmaz!" derlerdi. Başladığım işi yarım bırakmam gerektiği konusunda hep uyarırlardı beni..." (Çocuk dışındaki etkenlere göre oluşmuştur.) (istenilen durum)

Sayfa 68: (Teoman - Kararı Babam Verir) "Keşke sevmediğim kitapları da okumak zorunda olmasaydım. Hepsi bu yüzden..." (Çocuk dışındaki etkenlere göre oluşmuştur.) (yakınılan durum)

Sayfa 44: (Elif - Kitaptan kaç alınır?) "Ama o kitabı gerçekten okuyamamıştım." (Çocuk açıklama yapmaktadır.) (açıklama)

Sayfa 31: (Sinan - Bizimkiler Hep Kitap Okur) "Babası da, ben de sürekli kitap okuyan insanlarız." (Çocuğun annesi açıklama yapmaktadır.) (açıklama)

Sayfa 38: (Ahmet - Duyulursa Karizmam Çizilir) "Okumuştum, güzel bir kitaptı" açıkla (Çocuk tarafından yapılmaktadır.) (beğenilen)

2. Kitabın içeriksel anlamda görünümü (Öğrencilerin kitap algıları üzerinde etkili olan olumlu-olumsuz faktörler nelerdir?)

45 olumsuz, 21 olumlu etkinin bir kısmının anlatılacağı bu bölümde; tanıqlama (samples) yoluyla;

- a. Ailesel (anne, baba, abla, dayı, enişte, abi ve anne-baba) faktörler nelerdir?
- b. Çevresel (öğretmen, sınıf arkadaşı, yazar) faktörler nelerdir?
- c. Kitap içeriğinden kaynaklanan faktörler nelerdir? başlıkları incelenecektir.

a) Ailesel (anne, baba, abla, dayı, enişte, abi ve anne-baba) faktörler nelerdir?

Ailesel faktörler; *anne, baba, abla, dayı, enişte, abi ve anne-baba* tutumu çerçevesinde ele alındığında:

Annenin tutumunun, öğrencinin kitap okuma davranışı üzerindeki etkisi incelendiğinde, 11 etkinin varlığı gözlemlenebilir; bunların 8 tanesi olumsuz, 3 tanesi ise olumlu tutum oluşumunda etkili olmuştur.

Olumsuz tutum oluşturan durumlar tanık cümleler açısından incelendiğinde:

Sayfa 52: (Berke - Konsantre Olamıyor muşum) "Annem kitap okumadığımı düşünüyor, ama haksızlık ediyor bana. Ben çok meraklıyım. Kitapları da merak ederim. Her tarafına bakarım elime aldığım kitabın. Kapağını ya da resimlerini beğenirim, okumaya başlarım. Bazen devam edemiyorum okumaya. Sıkılıp bırakıyorum. Bazen de okuyup bitiriyorum. Sıkılıp bırakırsam, annem hemen koyuyor topu kaleye: "işte, konsantre olamıyor bu çocuk, biliyorum ben!"

Olumlu tutum oluşturan anne davranışları tanık cümleler açısından incelendiğinde:

Sayfa 48: (Aslı - Ödev Verdiler İğrençti) "Canım, ben yalnızca Çalkuşu'nu okumak istemedim." Kulaklarım inanamıyordum, ama konuşan bendim! "O iğrenç kitabı okumadım, ama annemin kitaplığındaki iki kitabı birden okudum. Hem, birkaç günde bitirdim ikisini de..."

Babanın tutumunun, öğrencinin kitap okuma davranışı üzerindeki etkisi incelendiğinde, 7 etkinin varlığı gözlemlenebilir; bunların 4 tanesi olumsuz, 3 tanesi ise olumlu tutum oluşumunda etkili olmuştur.

Olumsuz tutum oluşturan durumlara tanık cümleler açısından incelendiğinde:

Sayfa 43: (Zeynep - Kararı Babam Verir) “Standın dışında sigarasını içerek bizi izleyen babam, kasaya gittiğimizi görünce yanımıza geldi. "Hani, bakayım neler aldınız?" dedi. Hepimiz neşeyle çıkarıp gösterdik kitaplarımızı. Kardeşleriminkine ses etmedi, sadece fiyatlarını sordu. Ama, benim kendime ve anneme seçtiğim romanları görünce terslendi. "Ne bunlar böyle aşk meşk, kızım!" dedi kulağıma eğilerek. "Başıma iş çıkarma şurada; adam gibi al kitabını, gidelim!" Anneme seçtiğim kitap için güç bela ikna edebildim onu, ama kendime seçtiğim kitabı değiştirtti bana. "Bacak kadar kızsın, şimdiden aşk romanları mı okuyacaksın?" diye esti durdu. Annemin kitabını da kendi kitaplarının torbasına koydu. Kazara gözünden kaçır da, bende kalır diye korktu sanırım.”

Olumlu tutum oluşturan baba davranışları tanık cümleler açısından incelendiğinde:

Sayfa 63: (Damla - Zorla Şiir Okunur mu?) “Neyse ki, o akşam babam yemek saatine yetişti. Kardeşimi öyle görünce, şaşırды tabii. Su'yu kucacağına alıp sarıldı sıkıca, anlattırdı. "Birlikte okuruz o kitabı, merak etme sen," diyerek sakinleştirdi onu. Gerçekten, yemekten sonra önce ödevlerini gözden geçirdiler. Sonra, babam beni de çağırdı Su'nun odasına, "Şiir partisi yapıyoruz, kızlar!" dedi neşeyle. Su uyuyana kadar, bir sürü şiir okuduk o gece. Babam okuyunca, bazı şiirleri çok sevdik. Hatta birinin iki mısrasını bile ezberledi Su.”

Ablanın tutumunun, öğrencinin kitap okuma davranışı üzerindeki etkisi incelendiğinde, 3 etkinin varlığı gözlemlenebilir; bunların 3'ü de olumlu tutum oluşumunda etkili olmuştur.

Olumlu tutum oluşturan abla davranışları tanık cümleler açısından incelendiğinde:

Sayfa 121: (Mine - Bu Da Benim Öyküm) “Ben kitap okumayı sevmeyi sanan bir çocuktum. Denize girmek, bahçede oyun oynamak, bisikletle kaybolmak, uyumak ya da yığınla başka harika şey yapmak dururken, kitap okumaktan çok sıkılırdım. Oysa, iki ablam da sürekli kitap okur ve bundan mutluluk duyarlardı. Nasıl böyle olabildiklerini hiç anlamaz, yine de alttan alta imrenirdim onlara.”

Dayının tutumunun, öğrencinin kitap okuma davranışı üzerindeki etkisi incelendiğinde, 1 olumlu etkinin varlığı gözlemlenebilir.

Olumlu tutum oluşturan dayı davranışına tanık cümleler açısından bakıldığında:

Sayfa 37-38: (Ahmet - Duyulursa Karizmam Çizilir) “Çok sık kitap okumuyorum zaten ben de. Ayda yolda bir. Ama dayım farklı düşünüyor. "Kitap okumanın azı çoğu olmaz, oğlum!" dedi bana geçen gün. İnsan her yaşta başka okumuş. "Akıllı insanla birlikte büyür, Ahmet. Akıllı büyüyen insana daha çok kitap gerekir," diyor o. Ne demek istediğini anlamadım, ama iyi bir şey herhalde. Dayım, benim "kendime göre" kitap okuduğumu söyler. İnsanlara çok kitap okur, az kitap okur ya da hiç okumaz gibi etiket takmak doğru değilmiş. Bu yüzden, az kitap okuduğum için şikâyet eden öğretmenlerime iki çift lafı varmış. Annem, o böyle deyince, çok kızıyor. Hemen, "Sen ne bilirsin eğitimi, ukala?" diye çıkışıyor ona.”

Eniştenin tutumunun, öğrencinin kitap okuma davranışı üzerindeki etkisi incelendiğinde, 1 olumlu etkinin varlığı gözlemlenebilir.

Olumlu tutum oluşturan enişte davranışları tanık cümleler açısından incelendiğinde:

Sayfa 64: (Teoman - Kararı Babam Verir) “Eniştemle anlaşma yaptık. Her kitap için bana yirmi lira verecek. Parayı hak edebilmem için tek kural, kitabı okumuş olmam. Ben bitti dediğimde, eniştem kitapla ilgili herhangi bir soru soruyor. Doğru cevap verirsem, ödeme anında yapılıyor. Bir ayda otuz beş liram oldu. Okuduğum ikinci kitapta hile yaptığımı düşünen eniştem, gözümün yaşına bakmadı, beş lirami kesiverdi.”

Abinin tutumunun, öğrencinin kitap okuma davranışı üzerindeki etkisi incelendiğinde, 1 olumlu etkinin varlığı gözlemlenebilir.

Olumlu tutum oluşturan abi davranışları tanık cümleler açısından incelendiğinde:

Sayfa 78-79: (Ozan - Ayın Okuyan Öğrencisi) *"Annemler yoktu geçen gece. Ağabeyim salonda kitap okuyordu. Fırsat bu fırsat, dedim. Odama koştum, okunmayı bekleyen bir sürü kitap arasından adı ilginç gelen birini seçtim. Ağabeyimin karşısındaki koltuğa büzuldüm, okumaya başladım. Daha üçüncü sayfada uyumuşum. Yatağıma yatmam için beni uyandırdığında çok bozuldum. Yine başaramamıştım... Ağabeyim fark etti sanırım neye üzüldüğümü, "Yavaş yavaş alışsın, sık dişini," dedi bana. "Büyümeğe güzel şey, Ozan. Büyüdükçe, yapman gerekenleri daha kolay yapmayı öğreniyorsun. Korkma, güven bana." Ağabeyimi çok seviyorum. Büyüyünce, onun gibi olacağım ben de. Meltem de, o pano da beni ilgilendirmiyor."*

Anne-babanın birlikte sergilediği tutumunun, öğrencinin kitap okuma davranışı üzerindeki etkisi incelendiğinde, 6 etkinin varlığı gözlemlenebilir; bunların 5 tanesi olumsuz, 1 tanesi ise önce olumlu sonra olumsuz tutum oluşumunda etkili olmuştur.

Olumsuz tutum oluşturan durumlar tanık cümleler açısından incelendiğinde:

Sayfa 11-12: (Okan - Aptal Mıyım Ben) *"Otur kitabını oku!" Elbette, anneciğim. Bak, oturdum ve senin istediğin kitabı okuyorum..."*

"Adam gibi otur!" Elbette, babacığım. Bak, saatlerdir uslu uslu oturuyorum sofranızda..."

Önce olumlu sonra olumsuz tutum oluşumunda etkili olan durumlar tanık cümleler açısından incelendiğinde:

Sayfa 35-36: (Özge - Şimdi Keyfim Tıkırında) *"Her neyse; sonraki yıllarda bir sürü şey oldu. Annemle babam olaylı biçimde ayrıldı; sonra tekrar denemeye karar verip (Neyi deneyeceklerse!) barıştılar. Eve sinen sinirli ve huzursuz hava birkaç yıl dağılmadı. Babam, birkaç kırıkla atlatmakla birlikte bizi çok korkuttuğu bir trafik kazası geçirdi. Annem, yıllardır peşinde olduğu yöneticiliği sonunda ele geçirdi ve gelirimiz ciddi biçimde arttı... Bütün bunlar, okulumdan, dinlediğim müziğe kadar pek çok şeyin değişmesine neden oldu. Ödevler, arkadaşlar, alışveriş, turlamalar, bir de tenis derken, artık hiç zaman kalmadı kitap okumaya."*

b) Çevresel (öğretmen, sınıf arkadaşı, yazar ve okul yönetimi) faktörler nelerdir?

Öğretmenin tutumunun, öğrencinin kitap okuma davranışı üzerindeki etkisi incelendiğinde, 12 olumsuz etkinin varlığı gözlemlenebilir. 1 tane de olumlu tutum oluşturan öğretmen davranışı gözlemlenmektedir.

Olumsuz tutum oluşturan öğretmen davranışları tanık cümleler açısından incelendiğinde:

Sayfa 99: (Defne - Büyüklere Anlamak) *"Bülent Öğretmen, bazı günler okul çıkışı bizim servise biner. O gün benim yanıma oturdu. Okumak için kitabımı çıkarınca, ilgilendi; "Ne okuyorsun?" diye sordu. Ben adını ve yazarını söyleyince, "O kitapta sokak ağzıyla konuşmalar var, kim önerdi sana o kitabı? Seviyene uygun değil," dedi. Nereden çıktı şimdi bu? Öğretmen ne demek istedi? Ne seviyesi? Benim seviyem ne demek? Seviyesiz miyim ben şimdi? Peki, sokak ağzı ne demek? Ağzı bozuk mu demek, yoksa küfürlü konuşmak mı demek? Hiç bile! Bunların hiçbiri yok okuduğum kitapta. Tersine, çok güzel bir kitap. Eski zamanda geçen bir gemi yolculuğunu anlatıyor. Asıl kız çok yürekli ve akıllı, ama okula gidememiş. Güzel konuşmayı öğrenemediği için hep sözcükleri yutarak konuşuyor. Ne olur yani, okula gider fırsatını bulunca, düzeltir konuşmasını. Kızcağz düzgün konuşmıyor diye, niye okuyamayacakmışım ben bu kitabı? Dedim ya, büyüklere anlamak gerçekten çok zor."*

Olumlu tutum oluşturan öğretmen davranışları tanık cümleler açısından incelendiğinde:

Sayfa 118: (Rıza - Okulla Aram Yoktur) “Oku dediğim, kitap, oğlum; lise değil. Biliyorum, sana ne desem nafîle artık. Belki gün gelir, dışardan falan bitirirsin liseyi. Ama kitap okumak başka... Hatırlarsın; 'O kitapları okumasaydım, babamın hastane günleri geçmezdi,' dediydin bana. Kitaplar sana hep iyi gelir. Neden? Çünkü kitaplar zenginine de, yoksulun da yüreğine aynı elle dokunur, Rıza. Yalnız olsan yoldaşım olurlar, mutsuz olsan neşen olurlar, yorgun olsan dermanın olurlar. Ne yaparsan yap, aman oku, oğlum.”

Sınıf arkadaşı tutumunun, öğrencinin kitap okuma davranışı üzerindeki etkisi incelendiğinde, 5 olumsuz etkinin varlığı gözlemlenebilir.

Olumsuz tutum oluşturan sınıf arkadaşı davranışları tanık cümleler açısından incelendiğinde:

Sayfa 38: (Ahmet - Duyulursa Karizmam Çizilir) “Bir keresinde dayım yine bizdeydi. O gün okulda canımı sıkan bir olay olmuştu. Derste öğretmen, okumamız için birkaç kitap adı vermişti. Kitaplardan birini hatırladım hemen. Tatilde dayım almıştı bana. Okumuştum, güzel bir kitaptı. O heyecanla ağızımdan kaçırdım birini okuduğumu. Sınıftakiler bütün gün makaraya aldılar beni. "Kız Ahmet, biz de okusak mı? Ay, kız, güzel miydi gerçekten?" Abuk sabuk bir sürü laf işte!”

Yazarın tutumunun, öğrencinin kitap okuma davranışı üzerindeki etkisi incelendiğinde, 2 olumlu etkinin varlığı gözlemlenebilir.

Olumlu tutum oluşturan yazar davranışları tanık cümleler açısından incelendiğinde:

Sayfa 47-48: (Aslı - Ödev Verdiler İğrençti) “Günün birinde Çalkuşu’nu okurken bugünü hatırlayacak ve kendini çok iyi hissedeceksin...” Faka basmamak için yine de tetikteyim. "Hiç sanmam!" diye tısladım hemen. Beni duymamış gibi sürdürdü konuşmasını...”

Okumanın çok değişken ve kişiye özel bir eylem olduğundan söz etti. Bundan sonrasının şu andaki eğilimlerimizle sürüp gideceğini, örneğin seksen yaşımızda da, sadece bugün sevdiğimiz kitaplardan zevk alacağımızı sanıyorsak aldandığımızı söyledi. "Büyüdükçe sular yön değiştirecek, bilmediğiniz ovalardan, ürkütücü vadilerden geçecek. Ne olursa olsun, kendinize güvenin ve zamanın sizi değiştirmesine izin verin," dedi.

Kimseyle kitap pazarlığı yapmıyordu. Şunu okuyun, bu iyidir, demedi. "Canınız neyi, ne zaman isterse, o zaman onu okuyun," dedi. Hiçbir biçimde suçlu değildik; bize kendimizi iyi hissettirmişti.”

Okul yönetiminin tutumunun, öğrencinin kitap okuma davranışı üzerindeki etkisi incelendiğinde, 1 olumsuz etkinin varlığı gözlemlenebilir.

Sayfa 44: (Selim - Aile Klasiklerimiz) “Bizim okul sürekli Klasikler’i okutuyor. Beşinci sınıftan beri duman olduk. Varsa yoksa tuğla gibi eski romanlar! Aramızın iyi olduğu öğretmenlere kaç kere dert yandık. Başka kitaplar verin, hemen okuyalım. Bunları okuyamıyoruz, okumayı başarsak bile anlamıyoruz, dedik. Hiçbir şey değişmedi. Oysa, kuzenim Sonerler’in okulunda böyle değil. Öğretmen liste veriyormuş sınıfa. Bazen Klasikler de bulunuyormuş listelerde, ama bir sürü de yeni kitap oluyormuş. Kim, hangi türde okumak isterse, bu listeden seçiyormuş kitabını. Ne güzel; onlar ilginç kitaplar okuyabiliyorlar.”

c) Kitap içeriğinden kaynaklanan faktörler nelerdir?

Kitap içeriğinin, öğrencinin kitap okuma davranışı üzerindeki etkisi incelendiğinde, 6 olumsuz 4 olumlu etkinin varlığı gözlemlenebilir.

Olumsuz tutum oluşturan kitap içeriği tanık cümleler açısından incelendiğinde:

Sayfa 44: Elif - Kitaptan kaç alınır?) “Ben çoğu arkadaşım gibi, verilen kitap okuma ödevleri için internet sitelerinden özet indirmiyorum. Severim zaten kitapları. Ama o kitabı gerçekten okuyamadım. İki hafta başucumda kalmış, her akşam okumaya çalışmış,

becerememiştim. Annem halimi fark edince, "Kitap zorla okunmaz, kızım," demişti bana. "Sen kitap okuyan bir çocuksun. Bunu okuyamadığına göre var bir şey. Belki yaşına uygun değil, belki konusunu falan sevmedin. Neyse ne! Söyle öğretmenine, başka kitap önerisin sana, onu oku."

Olumlu tutum oluşturan kitap içeriğine tanık cümleler açısından bakıldığında:

Sayfa 86: (Can - Harry Potter Okumak) *"Ablam, babamın üstüne gitmeyi zaten çok sever. "Fantastik edebiyata karşı çıkmak çok anlamsız," diyor sözcüklere basa basa. "Bütün dünyada okutulan Çocuk Klasikleri arasında fantastik edebiyatın temel taşı kitaplar yok mu? Var! Kalıcılığı su götürmez bir edebiyat türüne topluca karşı çıkmak, bu devirde çocukça geliyor bana. Hem zaten, Harry Potter kitaplarında kurgulanan her şey günümüz toplumuna ışık tutmuyor mu? Onun için bu kitapları, Can gibi okuma özürülü bir çocuk da, annem gibi bir kitapkurdu da aynı zevkle okuyabiliyor. Çünkü, bugünlere ilişkin pek çok ipucu buluyorlar onlarda. Fantastik yolla anlatılan gerçek dünya yani! La Fontaine başka yoldan anlatmış, Rowling başka yoldan; birini okutan, diğerini neden okutmasın?"*

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada, **biçimsel anlamda yapılan incelemeler** sonucunda: *kitap* ve *kitapla* ilgili kullanımların [*kitap*: (190), *kitabı*: (53), *kitapları*: (44), *kitaplar*: (32), *kitabını*: (16),...] çok sık bir biçimde yer aldığı görülmektedir.

Fiil kullanımı açısından ilk 5 kullanımda ise [oku-: (88), okuma-: (18), sev-: (10), iste-: (9), ol-: (6), okuyabil-: (6)] yine *kitap* okumayla ve okumamayla ilgili duygu durumlarını yansıtan sonuçların ortaya çıktığı gözlenmektedir.

İkincil fiil kullanımları incelendiğinde, yine ilk 5 kullanımın duygu durumlarının yansıtmı biçiminde olduğu görülmektedir: oku-: (64), seç-: (3), öner-: (2), okuma-: (2), al-: (2), zevk al-: (1)...

Sıfat kullanımı açısından incelendiğinde, ilk 5 kullanımın genel olarak işaret sıfatlarının yer aldığı kullanımlar olduğu gözlenmektedir: bu: (13), o: (12), bir: (11), iki: (10), başka: (6), üç: (5), şu: (4)...

Tamlama kullanımları açısından bakıldığında ilk 5 kullanım: kitabın yeri: (3), yazarın kitabı: (2), senin istediğin kitap: (1), Harry Potter kitabı: (1), annemin, babamın ve ağabeyimin kitapları: (1)... biçiminde gözlenmektedir. İsim tamlaması ağırlıklı olarak kullanılmıştır.

Zarf kullanımı açısından ilk 5 kullanım: çok: (25), hiç: (6), birden: (4), en: (4), hemen: (4), daha çok: (3)... olmuştur. Bu kullanımlarda miktar ve zaman zarflarının fazla olduğu gözlenmektedir. Kullanımlardaki abartı unsurları da bu biçimlenişte etkili olmuştur.

Çocukta bazı etkenler nedeniyle (aile, okul çevresi ve kitap içeriği) *kitap* okumaya karşı oluşan tutum ve bu etkenler açısından genel görünüme bakıldığında ise istenilen: (33), yakımlan: (21), açıklama: (16), açıklanan: (13), beğenilen: (9), sıkılınan: (7), sanılan: (5), sevilen: (5), benzetilen: (4), sorgulanan: (4) gibi duygu düzeyini yansıtan kullanımlar görülmektedir.

5828 farklı sözbiçim 16.267 toplam sözcükten oluşan bu eserde "kitap" sözcüğü ile eşdizimli ya da bağımsız olarak en fazla kullanılan ilk 3 sözcük *bir*: (339), *çok*: (232) ve *de*: (208) gibi dil bilgisel kullanımlardır. Bunların ardından *kitap*: (190) kullanımı gelmektedir. *Kitap* sözcüğünün farklı kullanımları (sözbiçimleri) da bu sayıya eklendiğinde (*kitabı*, *kitapları*, *kitaplar* vb.) toplamda 424 kullanım tespit edilmektedir. Eserin toplam söz varlığına (16267) bu kullanımlar oranlandığında % 3,83 gibi bir orana ulaşılmaktadır. İlk 10 kullanımın toplamı (1913) içerisinde ise *kitap* ile ilgili (423) = %

22,11 gibi yüksek bir oran gözlenmektedir. Bu kullanımların kitabın başlığıyla konusuyla ve içeriğiyle bütünsellik gösterdiği değerlendirilmektedir.

Kitabın içerik olarak değerlendirilmesinden genel olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır: Öğrencilerin kitaplar hakkındaki düşünceleri dikkate alınmalıdır. Onların ilgileri, istekleri ve içinde buldukları durumlar bu süreçte önemsenmesi gereken en önemli göstergelerdir. Bunlardan biri ya da birkaçı dikkate alınmadığında öğrencinin kitap okuma davranışında azalma hatta son bulma durumu ortaya çıkacaktır. Öğrencilerin zaman içinde değişen eğilimleri; aileler, öğretmenler ve diğer belirleyiciler tarafından dikkatle izlenmeli ve çocuğun kitap okuma-okumama durumuna göre sağlıklı yaklaşım tarzları geliştirilmelidir; bunu eğer tek kişi yapamıyorsa, kişi diğer unsurlardan yardım istemelidir. Hiç şüphe yoktur ki okuyan nesillerin yetiştirilmesi için herkese görevler düşmektedir.

Öğrencinin kitap okumasını isteyen kişiler (aile-öğretmen-diğer belirleyiciler) öncelikle baskıdan uzak bir tutum sergilemelidirler. Öğrencilere her türlü okuma ortamını sağlayıp kendileri de aynı zamanda rol-model olarak bu ortamda bulunmalıdırlar. Çocuk üzerindeki belirleyicilerin her zaman çocuklarla aynı ortamda bulunamadıkları da düşünülürse, çocuğun zaten kendi ortamında ve özgürce seçim yapmasına olumsuz etkiye bulunmamaları sonucu da doğal olarak ortaya çıkacaktır. Çocuğun ilgisine göre aldığı kitapları olumsuz bir biçimde karşılamak yerine, yaşına ve gelişimine uygun olup-olmadığı konusunda çocuklara mantıklı açıklamalarda bulunmalıdırlar.

Eserde kullanılan başlıklar açısından metinler yorumlandığında başlık içerik uyumu açık bir şekilde göze çarpmaktadır. Yazarın bu noktada hassasiyet gösterdiği anlaşılmaktadır. Zaten başlık içerik uyumu olmadığında ilerleyen bölümlerde okur beklentisi karşılanmadığı için kitap okumayı-okumamayı çeşitli yönlerden anlatan söz konusu kitabın da okunamaması kaçınılmaz bir gerçeklik olarak ortaya çıkacaktır.

Bir başka önemli nokta ise; ailelerin başka durumlardaki baskıcı tutumunu çocuğun kitap okuması konusuna genellemesidir. Evde gerçekleşen olaylar nedeniyle çocukların, aileleri tarafından sık sık odalarına gönderilmeleri onları üzücü durumlardan uzak tutmak için bir noktaya kadar anlaşılabilir fakat aileler bunu kitap okuma zorunluluğuyla birleştiren çocuklar o zaman hem önemsenmediklerini düşünürler hem de bu durumda kitap okumak zorunda bırakıldıkları için kitap okumaya ve hayata küsebilirler. Bu noktada ailelerin, davranışlarını çok daha dikkatli sergilemeleri gerekmektedir.

Kitap okutmak için bir dizi uygulamalar gerekli olabilir ama bunları uzman kişiler ve bilinçli kişiler ortaklığıyla yapmak en önemli unsur olarak karşımızda durmaktadır.

Kitap okumayı sevmediğini sanan öğrencilerin yanında, çoğu öğrencinin de dayatmalarla kitap okuduğu düşünüldüğünde; kendi isteğiyle kitap okuyanların sayısının çok az olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Metinlerde geçenlerden hareketle; çoğu öğrencinin kitap okumadığını söylemesine rağmen bir şekilde kitap okuduğunu sonradan da olsa fark ettiği fakat ailelerinin bunu yeterli görmeyeceklerini de bildikleri sonucu çıkmaktadır.

Aileler çocuklarını sadece evdeki hallerinden ibaret görmemelidirler. Çocuğu evde ve okulda her yönüyle değerlendirmelidirler. Bu, çocuklarının da daha sağlıklı kişilik gelişimi ve hayata bakış açısı kazanmasında çok önemlidir. Zaten önemsenen çocuklar için kitap okuma davranışı göstermek pek de zor olmayacaktır.

Çocuklara da bu süreçlerde görevler düşmektedir. Öncelikle, ailelerinin olumlu fikirlerini hemen reddetmemelidirler. Onların da doğru düşünerek davranabileceğini akıllarından

çıkarmamalıdır. Ailelerinden ve diğer bütün unsurlardan bekledikleri anlayışı kısmen de olsa kendileri de sergilemelidirler. Çocuklardan her zaman gerçek anlamda olgunluk ve anlayış beklemek tabii ki anlamsız olacaktır ama onların da en az yetişkinler kadar tutarlı davranışta bulunabileceği de unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Bulundu, A. C. (2016). *Çocuk yazını ürünü olarak Özlem Aytekin'in "Zamanda Yolculuk Dizisi" üzerine bir derlem uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Erkuş, A. (2009). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci* (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Güleryüz, H. (2006). *Yaratıcı çocuk edebiyatı* (3. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Nas, R. (2002). *Örneklerle çocuk edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Özkan, B. (2007). *Türkiye Türkçesinde füllerin belirteçlerle birliktelik kullanımları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Özkan, B. (2010). Türkçenin öğretiminde sıfatların eşdizim sözlüğü-yöntem ve uygulama-*Bilig*, 1(2), 52.
- Özkan, B. (2013). Yöntem ve uygulama açısından "Türkiye Türkçesi söz varlığının derlem tabanlı sözlüğü". *Bilig*, 66, 149.
- Özkan, B. (Ed.) (2014). *Çocuk yazını araştırmaları I*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Sever, S. (1995). Çocuk kitaplarında bulunması gereken yapısal ve eğitsel özellikler. *Abece Dergisi*, 107, 14-15.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2012). *Çocuk ve edebiyat* (6. Baskı). İzmir: Tudem Yayınevi.
<http://turkcederlem.mersin.edu.tr/cocuk/>
<http://tud.org.tr>

Çalışmada Kullanılan Eser

- Soysal, M. (2006). *Eyvah kitap!* (1. Baskı). İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayınevi.